

Indkomstforskelle og vækst

OECD har analyseret sammenhængen mellem indkomstforskelle og vækst og fundet, at indkomstforskelle i nogle tilfælde kan være skadelige for den økonomiske vækst. I den danske debat er sammenhængen mellem indkomstforskelle og vækst blevet fremstillet som værende nærmest entydig.

Denne analyse ser nærmere på sammenhængen mellem indkomstforskelle og økonomisk vækst. Mange forhold kan påvirke økonomisk vækst, men der er ikke tegn på, at der findes en entydig sammenhæng mellem indkomstforskelle og økonomisk vækst.

Det skal ses i lyset af, at både indkomstforskelle og økonomisk vækst er resultater af komplicerede mekanismer, som i forskellig grad afhænger af en lang række forhold i samfundet, herunder adgang til uddannelse og sundhed, skatte- og overførselssystemet, arbejdsmarkedsforhold, konjunktursituationen mv.

Generelle overvejelser om sammenhængen mellem indkomstforskelle og vækst

Det er bredt anerkendt, at stærkere økonomiske incitamentter til at arbejde og yde en ekstra indsats kan øge arbejdsudbuddet og produktiviteten og dermed den økonomiske vækst. Det er blandt andet baggrunden for, at OECD jævnligt har anbefalet deres medlemslande at gennemføre strukturelle reformer, der styrker de økonomiske incitamentter.¹

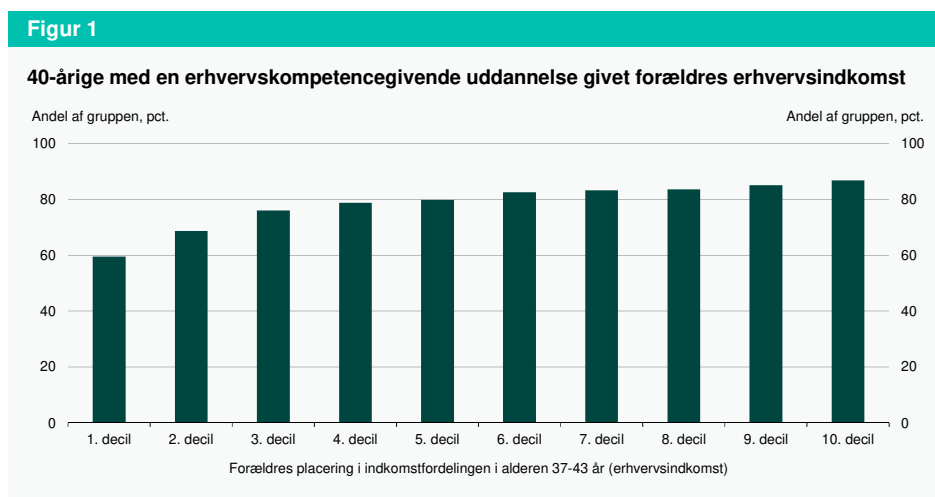
Modstykket til stærkere økonomiske incitamentter kan være større indkomstforskelle. Afvejningen mellem indkomstforskelle (ulighed) og vækst har været den fremherskende opfattelse i mange år, for så vidt angår veludviklede lande. I de senere år har der imidlertid været en voksende international debat om sammenhængen mellem indkomstforskelle og økonomisk vækst. Det er blevet fremført, at større lighed kan understøtte øko-

¹ Se eksempelvis OECD (2016), OECD Economic Surveys - Denmark

nomisk vækst. Der er dog ikke kendskab til solide teoretiske eller empiriske resultater, som taler for, at øget lighed generelt i det danske samfund vil omsætte sig i større vækst.

Hovedargumentet for en positiv sammenhæng mellem indkomstforskelle og økonomisk vækst knytter sig til mulighederne for at få en uddannelse. Hvis indkomstforskellene afspejler, at nogle, der har evnerne, er afskåret fra at få en uddannelse af økonomiske årsager, kan det begrænse den økonomiske vækst.

I Danmark er det gratis for alle at få en uddannelse. De fleste 40-årige har således fået en erhvervskompetencegivende uddannelse uanset deres forældres erhvervsindkomst, jf. figur 1.

Anm.: -

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

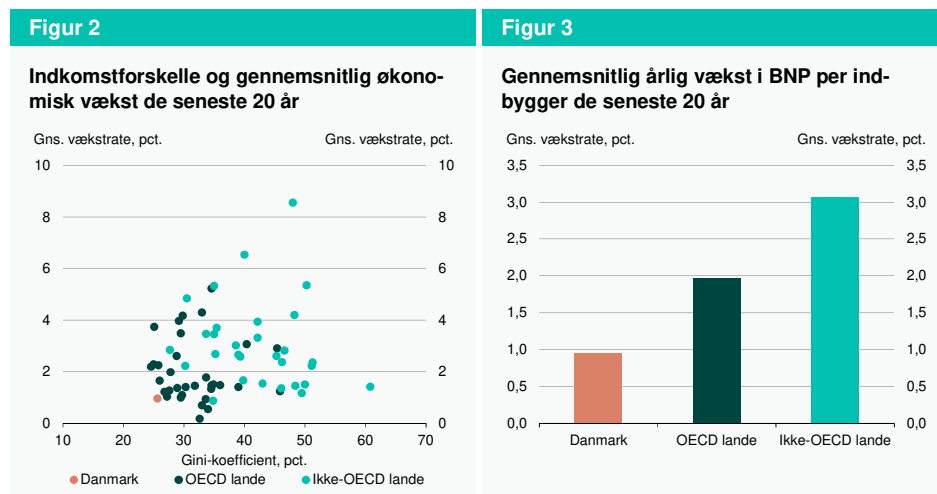
Selv om det er gratis at få en uddannelse i Danmark, har færre børn af forældre i bunden af indkomstfordelingen en erhvervskompetencegivende uddannelse som 40-årige end børn af mere velstående forældre. Det kan blandt andet afspejle normer og værdier i nogle familier med en svag arbejdsmarkedstilknytning. En svag arbejdsmarkedstilknytning kan også dække over sociale og/eller psykiske problemer hos forældrene, som påvirker børnenes opvækst og muligheder senere i livet negativt, jf. også kapitel 6 i *Fordeling og incitament* 2017.

Det er også blevet fremført, at betydelige økonomiske skel og fattigdom kan føre til politisk ustabilitet og øget kriminalitet, hvilket kan hæmme den økonomiske vækst. Det er dog forklaringer, som virker mindre sandsynlige i et land som Danmark, hvor indkomstforskellene er små, lavindkomstgruppen er lille og meget få har relativ lav indkomst i længere perioder.

Empirien peger ikke på, at mindre indkomstforskelle vil øge væksten i Danmark

Først og fremmest skal man være opmærksom på, at en sammenligning på tværs af lande ikke giver et klart svar om sammenhængen mellem indkomstforskelle og økonomisk vækst.

Hverken OECD-landene imellem, eller hvis man inddrager mindre velstående lande uden for OECD, er der en tydelig sammenhæng, jf. figur 2.

Anm.: Den økonomiske vækst er den gennemsnitlige årlige vækst i BNP per indbygger i perioden 1996-2016. Målet for indkomstforskelle er Gini-koefficienten for disponibel indkomst. Der er valgt det nyeste tilgængelige år med data for hvert enkelt land.

Kilde: OECD, WIID (World Income Inequality Database, FN), Verdensbanken og egne beregninger.

Det er i grunden ikke underligt, at den simple sammenligning ikke viser en tæt sammenhæng mellem vækst og indkomstforskelle, da vækstprocessen er yderst kompliceret. Mange faktorer påvirker den økonomiske vækst, herunder at tekniske fremskridt i velstående lande typisk udbredes til mindre velstående lande. Det er blandt andet en af forklaringerne på, at landene uden for OECD i gennemsnit har haft en stærkere økonomisk vækst de seneste 20 år, jf. figur 3.

Den empiriske forskning giver heller ikke et klart og entydigt svar om sammenhængen. Nogle empiriske studier peger på, at større indkomstforskelle styrker den økonomiske vækst, mens andre studier peger på det modsatte resultat, jf. eksempelvis Voitchovsky (2011)², OECD (2012)³ og IMF (2014)⁴. De modstridende resultater kan skyldes, at der ikke er tilstrækkelig gode data, og at det er svært at isolere mekanismen mellem ulighed

² Voitchovsky, S. (2011), "Inequality and Economic Growth", In the Oxford Handbook of Economic Inequality

³ Hoeller, P. et al. (2012), "Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part 1. Mapping Income Inequality Across the OECD", OECD Economics Department Working Papers, No. 924

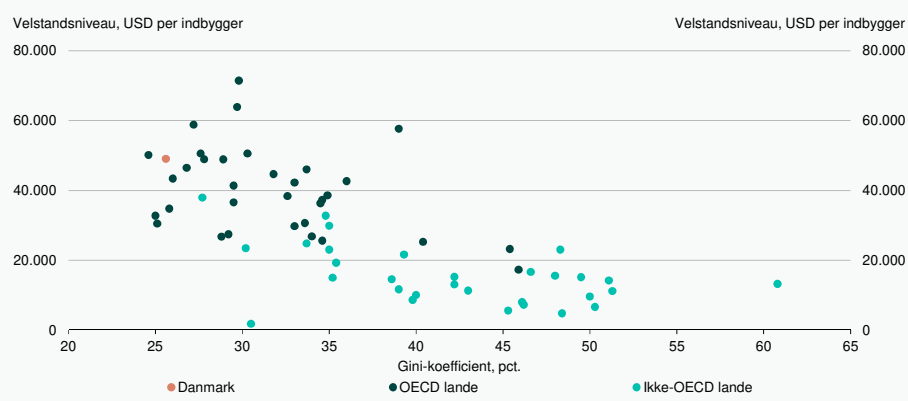
⁴ Ostry, J.D. et al. (2014), "Redistribution, Inequality and Growth" IMF Staff Discussion Note

og vækst. Men det kan i sagens natur også dække over, at der ikke er en entydig og universel sammenhæng mellem ulighed og vækst.

Hvis man i stedet sammenholder indkomstforskellene med velstandsniveauerne – i stedet for væksten i velstand – på tværs af lande, bliver sammenhængen mere tydelig. Indkomstforskellene er generelt mindre i velstående lande. Sammenhængen er især trukket af forskellene mellem landene i og uden for OECD. Derimod er sammenhængen mindre stærk, hvis man betragter OECD-landene og landene uden for OECD hver for sig, jf. figur 4.

Figur 4

Velstandsniveau og indkomstforskelle i OECD-lande og lande uden for OECD

Anm.: Målet for velstandsniveau er BNP per indbygger (PPP-korrigeret) i 2016 opgjort i US-dollars. Målet for indkomstforskelle er Gini-koefficienten for disponibel indkomst. Der er valgt det nyeste tilgængelige år med data for hvert enkelt land.

Kilde: OECD, WIID (World Income Inequality Database, FN), Verdensbanken og egne beregninger.

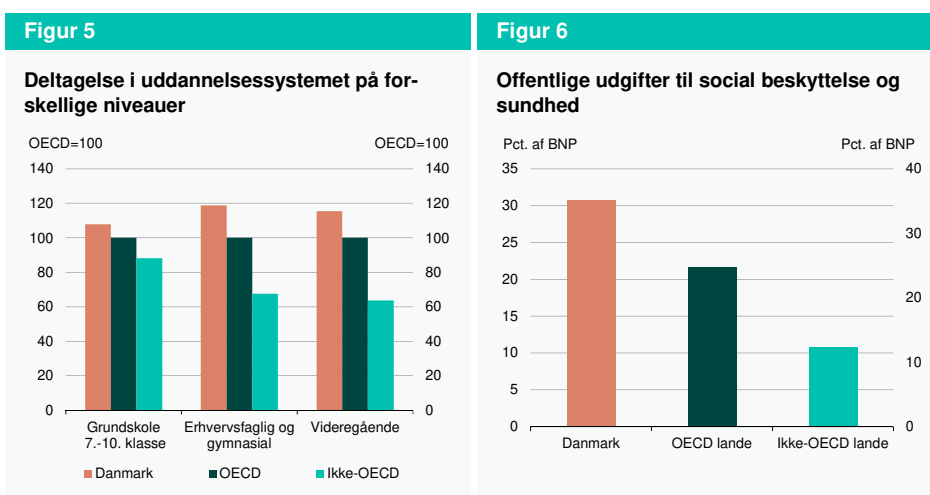
Sammenhængen på tværs af alle landene er ikke nødvendigvis kausal – altså en årsags-sammenhæng. Derimod er der en række kendetegn ved samfundsindretningen i mange OECD-lande, som både kan understøtte et højt velstandsniveau og bidrage til at mindske indkomstforskellene, men uden at der er tale om, at det er lav indkomstforskelle i sig selv, som stimulerer væksten.

Det gælder for eksempel mulighederne for at få en uddannelse. Et højt uddannelsesniveau er grundlæggende for et højt velstandsniveau og forebygger risikoen for langvarig lavindkomst, hvilket – isoleret set – mindsker indkomstforskellene. I Danmark og OECD-landene under ét er mulighederne for at få en uddannelse generelt bedre end i landene uden for OECD. Optaget på erhvervsfaglige og videregående uddannelser er næsten dobbelt så højt i Danmark som gennemsnittet i de 25-30 lande uden for OECD, der indgår i sammenligningen, jf. figur 5.

Et andet væsentligt kendetegn ved samfundsindretningen i de fleste OECD-lande er adgang til social beskyttelse og sundhedsydelser. I de fleste OECD-lande kan man få

økonomisk hjælp, hvis man mister sit arbejde, bliver syg eller går på pension, hvilket bidrager til at mindske indkomstforskellene. I mange OECD-lande er der også fri og lige adgang til sundhedssystemet. Målt i forhold til BNP er de offentlige udgifter til social beskyttelse og sundhed 22 pct. i OECD og 31 pct. i Danmark. Til sammenligning er det 11 pct. i gennemsnit i landene uden for OECD, jf. figur 6.

Muligheden for offentlige ydelser, hvis man havner i en situation, hvor man bliver syg eller ikke kan forsørge sig selv, understøtter, at den enkelte tør påtage sig en risiko. Det kan for eksempel være at søge nye jobudfordringer eller starte egen virksomhed. Velstandsgevinsterne herved skal dog balanceres i forhold til, at offentlige ydelser også har betydning for de økonomiske incitamer til at arbejde.

Anm.: Figurerne tager udgangspunkt i de samme lande som figur 2. Der mangler oplysninger om få lande. Deltagelse i uddannelsessystemet er baseret på, hvor mange som er optaget på et givet uddannelsesniveau i forhold til den typiske aldersgruppe for uddannelsesniveaet. I figur 5 og 6 er der valgt det nyeste tilgængelige år med data for hvert enkelt land.

Kilde: Verdensbanken, ILO og egne beregninger.

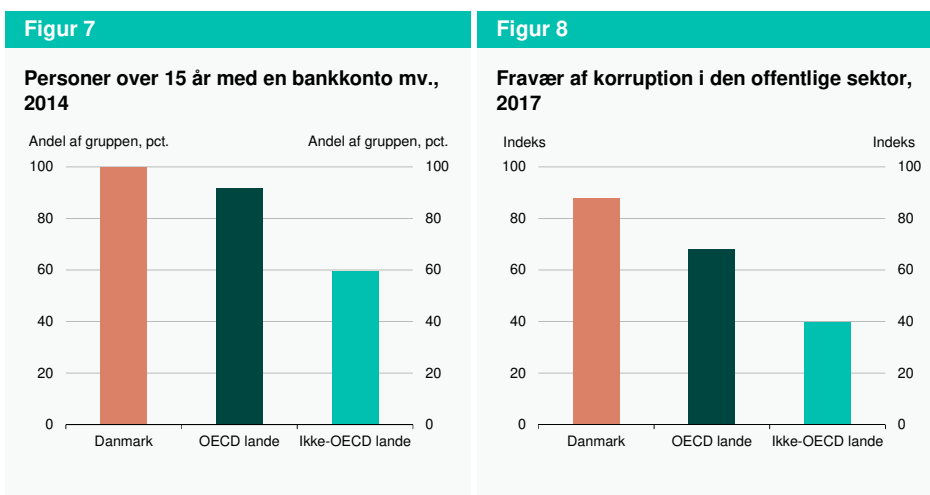
Velfungerende kapitalmarkeder og adgang til den finansielle sektor er også et bærende element i velstående lande. Uden det kan personer og virksomheder have sværere ved at handle med hinanden, finansiere nye investeringer, starte nye virksomheder op, tage lån til uddannelse mv. Det kan begrænse mulighederne for velstand, men også mulighederne for at den enkelte kan ændre på sin økonomiske situation.

Adgangen til den finansielle sektor er væsentlig mere udbredt i OECD-landene end i landene uden for. I OECD-landene har stort set alle over 15 år en bankkonto eller lignende. Til sammenligning gælder det kun omkring 60 pct. af den voksne befolkning i landene uden for OECD, jf. figur 7.

Et velstående samfund beror også på, at man skal kunne stole på de rettigheder, man har. Der skal være tillid til landets institutioner og offentlige myndigheder. Hvis tilliden

er svag, hæmmer det den enkeltes muligheder og foretagsomhed. Det kan have en negativ indvirkning på både velstand og indkomstforskelle.

Tilliden til de offentlige myndigheder er betydeligt større i velstående lande. Danmark og New Zealand er de to lande i verden, hvor opfattelsen af korruption i den offentlige sektor er mindst udbredt. I OECD-landene under ét er korruption i den offentlige sektor større end i Danmark, men stadig langt mindre udbredt end i landene uden for OECD, jf. figur 8.

Anm.: Figurerne tager udgangspunkt i de samme lande som figur 2. Der mangler oplysninger om få lande. "Bankkonto mv." dækker over en konto i en bank, en anden finansiell institution eller som en service via mobiltelefon. Indekset for fravær af korruption i den offentlige sektor er et sammenvejjet indeks baseret på 13 forskellige datakilder om erhvervslivets og landeeksperters opfattelse af niveauet for korruption i den offentlige sektor. Læs mere om indekset på www.transparency.org.

Kilde: Transparency International, FN og egne beregninger.